

UDK: 327.39(44)
Bibliid: 0025-8555, 72(2020)
Vol. LXXII, br. 3, str. 499–531

Originalan naučni rad
Primljen 8. juna 2020.
Odobren 31. avgusta 2020.
DOI: <https://doi.org/10.2298/MEDJP2003499K>

Francuska i koncept evropskog suverenizma na raskršću integracije

Maja KOVAČEVIĆ, Dejana M. VUKASOVIĆ¹

Apstrakt: Rad razmatra politiku francuskih predsednika prema evropskim integracijama, sa posebnim osvrtom na predloge predsednika Emanuela Makrona koje tumačimo u svetlu liberalne međuvladine teorije. Osnovna teza rada je da Francuska ima relativno stabilne preferencije kada je reč o evropskim integracijama, usmerene na uvećanje svoje moći, što sledi i Makronova politika uprkos prividnom paradoksu – zalaganju za veći prenos ovlašćenja na nivo Evropske unije (EU). Nepristajanje Francuske na *status quo* u Uniji, koja ne može da postigne saglasnost o ključnim pitanjima, ogleda se u otvorenom zagovaranju Evrope koncentričnih krugova, a visok intenzitet njenih preferencija se potvrđuje kroz „pretnju” alternativnim koalicijama – kako kroz sprovođenje Evropske inicijative za intervenciju, tako i predloga za nove odnose sa Rusijom. I pored uobičajenih tumačenja u kojima je Francuska od velikog proširenja i krize evrozone postala slabiji partner u francusko-nemačkoj osovini, autorke zagovaraju tezu da uloga Francuske ima dodatnu dimenziju. Savremene međunarodne odnose odlikuju neizvesna budućnost transatlantskog partnerstva, uspon Kine i pretnje da EU dodatno izgubi značaj na globalnoj sceni. Autorke zaključuju da Francuska, oslanjajući se na svoju vojnu, diplomatsku snagu kao i širok geografski uticaj nudi Nemačkoj, koja nema ozbiljnu alternativu, savez kojim bi ove dve zemlje uvećale svoju moć kroz koncept evropskog suverenizma i stvorile novi kontekst za neizbežno ponovno otvaranje „nemačkog pitanja”.

Ključne reči: Evropska unija, Francuska, evropski suverenizam, liberalni međuvladin pristup, francusko-nemačka osovina.

---

¹ Dr Maja Kovačević je vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu.

E-pošta: maja.kovacevic@fpn.bg.ac.rs

Dr Dejana Vukasović je viši naučni saradnik u Institutu za političke studije, Beograd.

U ovom radu se razmatra francuski koncept tzv. evropskog suverenizma, shvaćenog u najširem smislu kao zalaganje da EU postigne autonomiju u svom delovanju i nametne svoju volju.² Tradicija zalaganja za evropski suverenizam u Francuskoj nije iznenađenje, jer za ovu zemlju evropska integracija nikada nije bila proces koji se odvija po automatizmu, već njen strateški odgovor na međunarodne i nacionalne okolnosti u kojima se nalazila nakon Drugog svetskog rata. Taj koncept se najbolje ogleda u de Golovom (Charles de Gaulle) viđenju Evrope kao sile (*l'Europe puissance*), viziji ne samo vojne autonomije, već i stvaranja „političke” (*l'Europe politique*) „evropske Evrope”, a ne „Evrope prostora” (*l'Europe espace*) ili Evrope tržišta (*l'Europe marché*).³ Kako bismo objasnili aktuelne francuske predloge reforme EU koristimo liberalni međuvladin pristup, koji reforme evropske integracije vidi kao proces u tri etape: nacionalni interes i preferencije, međudržavni pregovori i institucionalni aranžmani (deo prvi). Teza ovog rada je da Francuska, uprkos varirajućim narativima njenih predsednika (deo drugi) ima stabilne preferencije kada je reč o evropskim integracijama, ali je imajući u vidu međunarodne okolnosti kao i institucionalni kontekst na nivou EU u kojem su ranije odluke ograničavale njenu manevarsku moć, sve teže uspevala da ih pretoči u proces integracije. Predlozi predsednika Emanuela Makrona (Emanuel Macron) u najvećoj meri se nastavljaju na ranije francuske preferencije (deo treći) i usmereni su najviše na pridobijanje Nemačke da se, u kontekstu promenjenih međunarodnih odnosa, aktivnije uključi u izgradnju evropskog suverenizma (deo četvrti). Iako smatramo da je ishod vrlo neizvestan i da će EU verovatno ostati zarobljena u nemogućnosti strateškog delovanja, oklevanje će imati ozbiljne posledice po proces evropske integracije koji se nalazi na raskršću.

---

² Za razliku od suverenizma u francuskoj nacionalnoj politici koji označava skepticizam ili suprotstavljanje evropskoj integraciji zbog uticaja koji ona ima na nacionalnu suverenost. Videti šire: François Frigot, Ester Bonadonna, “L’Europe et la souveraineté: réalités, limites et perspectives”, *Fondation Robert Schuman Question d’Europe*, n°410, 7 novembre 2016; Helen Drake, “Everywhere and Nowhere: Europe and the World in the French 2012 Election”, *Parliamentary Affairs*, Vol. 66, Issue 1, 2013, p. 127. Videti takođe: Philippe Boulanger, „Le souverainisme ou la longue marche des hérauts de la nation”, *Raison présente*, n°154–155, 2005, pp. 125–141.

³ Helen Drake, “The European Fifth Republic”, *Contemporary French and Francophone Studies*, Vol. 12, No. 2, April 2008, p. 195.

Liberalni međuvladin pristup: preferencije, moć, institucije

Liberalni međuvladin pristup Endrjua Moravčika (Andrew Moravcsik) evropske integracije smatra rezultatom strategija koje vlade primenjuju delujući na osnovu svojih preferencija i moći.⁴ Reforme evropske integracije vidi kao proces u tri etape: države prvo na osnovu nacionalnih interesa definišu svoje preferencije u procesu integracije, potom ulaze u međudržavne pregovore i na kraju postižu sporazum o odgovarajućem institucionalnom aranžmanu.⁵ Moravčik smatra da su najkрупniji koraci u pravcu dublje integracije uvek rezultat postepenog približavanja preferencija najmoćnijih zemalja članica koje prvo izvrše ključne pregovore među sobom, a potom manjim i oklevajućim zemljama članicama ponude kompenzaciju.⁶ Mada se ne slažemo sa preteranim značajem koji ova teorija daje uticaju ekonomskih faktora na proces uobličavanja nacionalnih preferencija, smatramo da njen model razmatranja preferencija, moći država u procesu pregovora i postignutih institucionalnih aranžmana predstavlja koristan okvir za analizu francuske politike prema evropskim integracijama.

Postavlja se pitanje šta motiviše zemlje da iniciraju produblјivanje evropske integracije i učestvuju u njenim javnim politikama, ako kroz to ograničavaju svoju moć, budući da su dve najznačajnije karakteristike po kojima se EU razlikuje od svih ostalih međunarodnih režima podvrgavanje nacionalnog suvereniteta većinskom glasanju i delegiranje suverenih ovlašćenja polu-autonomnim centralnim institucijama.⁷ Cilj država članica je da štite i unapređuju nacionalni interes i svaka zemlja u procesu integracije nastoji da maksimizira korist, što svakako važi i za Francusku. Liberalna međuvladina teorija odluku vlade da prihvati ovakav međunarodni režim vidi kao rezultat analize troškova i dobiti budućih značajnih odluka koje će proisteći iz većinskog odlučivanja i delegiranja, u poređenju sa alternativnim institucionalnim rešenjima. Ključna računica za zemlje članice je da li im koristi od kolektivne akcije omogućavaju da postignu ciljeve koje na drugi način

---

⁴ Andrew Moravcsik, "Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 31, No. 4, 1993, p. 496.

⁵ Andrew Moravcsik, "Preferences, Power and Institutions in 21st-century Europe", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 56, No. 7, 2018, p. 1649.

⁶ Videti šire: Andrew Moravcsik, "Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", op. cit., pp. 473–524; Andrew Moravcsik, "Liberal Intergovernmentalism and Integration: A Rejoinder", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 33, No. 4, 1995, pp. 611–628.

⁷ Andrew Moravcsik, "Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", op. cit., p. 509.

ne bi postigle.⁸ Mi smatramo da je evropska integracija do danas sredstvo Francuske prvo da kontroliše, a potom usidri Nemačku, i da to objašnjava francuske kompromise tokom procesa integracije. Ali je danas Francuska nestrpljivija. Nemačka joj je potrebna kao aktivan partner u izgradnji evropskog suverenizma kao sredstva za očuvanje uticaja na međunarodnoj sceni, što baca novo svetlo na francuske interese i preferencije i njene proračune troškova i dobiti u evropskoj integraciji na raskršću. Što je veća potencijalna dobit od saradnje, što je veći vremenski pritisak da odluka bude doneta, češći prethodni neuspesi da se postigne dogovor, što je snažniji interes da se primeni postignuti dogovor, ili kada promena u nacionalnim preferencijama traži efikasno odlučivanje, veća je verovatnoća da će doći do reforme u EU. Odnosno, što je manje atraktivan *status quo* a veći očekivani dobici od povećane saradnje, veći su i podsticaji za države da načine ustupke.

Države ulaze u proces pregovora sa različitim preferencijama, a budući da je EU sistem sa razvijenom međuzavisnošću država članica, postignuti dogovor bi trebalo da obezbedi da svaka zemlja članica ima neku dobit od njega.⁹ Prema liberalnoj međuvladinoj teoriji pregovaračka moć država zavisi od „asimetrične međuzavisnosti“: koliko je za pojedine zemlje prihvatljiva nejednaka raspodela dobiti zavisi od toga koliko koristi bi mogle da imaju od unilateralnih akcija ili alternativnih aranžmana („spoljnih opcija“), odnosno da li i kakve alternative imaju u odnosu na predloženi dogovor.¹⁰ Države koje imaju najmanje koristi od predloženog sporazuma će najverovatnije odbijati da sarađuju, što će ostale pokušati da prevaziđu pretnjama, ustupcima i kompenzacijama. Istorija evropskih integracija potvrđuje da su pregovore obeležavali pretnje vetom, uskraćivanjem ili smanjivanjem finansijske ili druge podrške, pretnje povezivanjem određenog sa drugim pitanjima ili isključivanjem vlade koja se suprotstavlja iz alternativnih saveza.¹¹ Najzad, kada zemlje članice postignu suštinski dogovor, pristupaju definisanju institucionalnih aranžmana. U ovom ključu ćemo analizirati inicijative predsednika Makrona za reformu EU u pravcu evropskog suverenizma, i to kao delovanje usmereno pre svega na postizanje dogovora sa Nemačkom, nakon čega bi bilo moguće da francusko-nemačka osovina ponudi kompenzaciju oklevajućim zemljama. Kako sve polazi od preferencija, u narednom delu rada ćemo ukratko

---

⁸ Ibid., p. 507.

⁹ Dejana Vukčević, „Doprinos liberalne teorije međuvladinih odnosa u izučavanju procesa evropske integracije“, *Politička revija*, vol. 27, br. 1, 2011, str. 327–343.

¹⁰ Andrew Moravcsik, „Preferences, Power and Institutions in 21st-century Europe“, op. cit., p. 1654.

¹¹ Ibid.

izložiti kako su predsednici Pete republike obrazlagali preferencije i koji faktori utiču na protivrečnost francuskog odnosa prema evropskim integracijama.

Predsednici Francuske i preferencije u procesu evropske integracije

Od De Gola do Olanda

Odnos Francuske prema evropskoj integraciji je od početka bio složen. Pitanje uticaja integracije na francuski suverenitet i identitet je, počevši od predsednika De Gola, razrešavano isticanjem francuskog vođstva i koristi koju integracija donosi francuskim interesima. Francuska čuva nacionalni suverenitet i autonomiju države kroz svoju vodeću ulogu, što doprinosi jačanju francuskog uticaja (*grandeur*) u procesu kojim se multiplikuje francuska moć (*multiplicateur de puissance*), i to ne u federalističkoj, već u Evropi nacija (*Europe des patries*), koju je najbolje odslikavao Fušev plan o stvaranju unije država zasnovane na međuvladinoj saradnji u oblastima spoljne politike i odbrane, nauke, kulture i zaštite ljudskih prava.¹² De Gol je 1966. godine objavio da će Francuska „povratiti puno vršenje suvereniteta na svojoj teritoriji”, prestati da učestvuje u integriranoj komandi i neće više stavljati svoje snage na raspolaganje NATO-u, ali će ostati članica Alijanse spremna da saraduje sa saveznicima, što će postaviti osnovu politike koju će slediti francuski predsednici – vojna autonomija i saradnja pod francuskim uslovima.¹³ Francusko viđenje evropske integracije je u suštini geopolitičko i predstavlja strateški odgovor na smanjenje francuskog uticaja. Ukoliko ne može više sama da ostvaruje značajan uticaj na međunarodnoj sceni, Francuska će to činiti u Evropi i putem Evrope, te su evropska integracija i prenos ovlašćenja na nivo EU prihvatljivi samo u meri u kojoj doprinose obnovi ili očuvanju francuske moći.¹⁴

---

¹² Vivien A. Schmidt, “Trapped by their ideas: French élites’ discourses of European integration and globalization”, *Journal of European Public Policy*, Vol. 14, No. 7, October 2007, pp. 993–998; Maja Kovačević, „Međunarodni problemi i izučavanje procesa evropske integracije od osnivanja zajednica do Jedinstvenog evropskog akta”, *Međunarodni problemi*, Vol. LXX, br. 2, 2018, str. 147–180; Anthony Teasdale, “The Fouchet Plan: De Gaulle’s Intergovernmental Design for Europe”, *LSE ‘Europe in Question’ Discussion Paper Series No. 117*, 2016, p. 4.

¹³ Bernard E. Brown, “NATO and De Gaulle’s Ghost”, *American Foreign Policy Interests*, Vol. 35, Issue 5, 2013, p. 290.

¹⁴ Olivier Rozenberg, “La France à la recherche d’un récit européen”, *Fondation Robert Schuman Question d’Europe* n°345, 23 février 2015, p. 2.

Viđenje o jačanju francuskog uticaja će dominirati diskursima francuskih predsednika koji su do 1981. godine redom pripadali desnom političkom spektru, iako je vremenom odnos prema evropskim integracijama doveo do ozbiljnih podela u partijama i levice i desnice.¹⁵ Predsednik Žorž Pompidu (Georges Pompidou) nastavio je pragmatičan odnos prema evropskoj integraciji, ali je pristao na učlanjenje Velike Britanije izdejstvovavši uspostavljanje redovnih sastanaka šefova država ili vlada zemalja članica tadašnje Evropske ekonomske zajednice (EEZ), kako bi obezbedio podršku degolista. Izbor Valeri Žiskar d'Estena (Valery Giscard d'Estaing) za predsednika 1974. godine, naklonjenog ideji o održavanju neposrednih izbora za Evropski parlament, potvrdiće značaj degolističkog nasleđa u politici Francuske prema evropskim integracijama i dovesti do podele na desnici. Žak Širak (Jacques Chirac) će 1976. godine podneti ostavku na mesto premijera, navodeći kao razlog neslaganje sa D'Estenom o neposrednim izborima, a suprotstavljajući mu se i po pitanju proširenja na Španiju i Portugaliju optužujući ga da će ugroziti francuske interese na tržištu proširene, proameričke EEZ.¹⁶

Izbori od 1981. godine su doveli do prekreta u kojem je levica posle tri decenije ponovo došla na vlast. Dolazak Fransoa Miterana (François Mitterrand) na vlast u početku nije predstavljao promenu francuskog stava prema integracijama. Međutim, njegov program od 110 mera koje je trebalo da pokrenu francusku ekonomiju neće uspeti. Dolazi do velikog zaokreta ka štednji 1983. godine, koji je opravdavan kao neophodan da bi Francuska ostala u Evropskom monetarnom sistemu i kako ne bi bila izolovana u EEZ.¹⁷ Od tada Miteran počinje da menja degolističku paradigmu, promovišući viziju Francuske kao dela evropske integracije sa više federalnih obeležja u kojoj će francuska moć biti „moć Evrope“, a francuski suverenitet će biti ojačan kao deo „evropskog suvereniteta“, istovremeno strateški vezujući ujedinjenu Nemačku u novostvorenu EU sa Ekonomskom i monetarnom

---

¹⁵ Videti šire: Benjamin Leruth, Nicholas Startin, “Between Euro-Federalism, Euro-Pragmatism and Euro-Populism: The Gaullist movement divided over Europe”, *Modern & Contemporary France*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 153–169; David Hanley, “From ‘la petite Europe vaticane’ to the Club Med: The French Socialist Party and the challenges of European integration”, *Modern & Contemporary France*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 135–151; Olivier Rozenberg, “Monnet for Nothing? France’s Mixed Europeanisation”, *Les Cahiers européens de Sciences Po*, n° 04/2011, pp. 1–32.

¹⁶ Benjamin Leruth, Nicholas Startin, “Between Euro-Federalism, Euro-Pragmatism and Euro-Populism: The Gaullist movement divided over Europe”, op. cit., p. 159.

¹⁷ David Hanley, “From ‘la petite Europe vaticane’ to the Club Med: The French Socialist Party and the challenges of European integration”, op. cit., p. 141; Alexandre Reichart, “French Monetary Policy (1981–1985): A Constrained Policy, between Volcker Shock, the EMS and Macroeconomic Imbalances”, *The Journal of European Economic History*, Vol. 44, No. 1, 2015, pp. 11–46.

unijom (EMU).¹⁸ Produblјivanje integracije neće ostati bez posledica po francusku političku scenu. U Francuskoj je, kao i u drugim zemljama, evropska integracija u početku bila predmet „permisivnog konsenzusa“, a vladajuće partije nisu bile otvoreno protiv integracije.¹⁹ Političke podele će biti produblјene u periodu ratifikacije Ugovora iz Mاستrihta, kojeg su protivnici videli kao predaju nacionalnog suvereniteta i uz EMU koju će kontrolisati tehnokrate ne uzimajući u obzir nacionalne interese, što će „voditi stvaranju federalnog sistema u kojem će francuski interesi biti potčinjeni stranim interesima“.²⁰ Mada će Miteranova odbrana Ugovora iz Mاستrihta uspeti da pobedi na referendumu, tanka većina od 50,8% označće kraj permisivnog konsenzusa u Francuskoj. Brzina promena tokom vladavine D’Estena i Miterana učinila je da u periodu od dvadeset godina EEZ/EU naraste od šest na 15 članova, a da se institucije i politike evropske integracije razvijaju u pravcu upravo suprotnom od onog koji je De Gol zagovarao.²¹

Dolazak Žak Širaka (Jacques Chirac) na vlast 1995. godine potvrdiće kontroverze francuskog odnosa prema ekonomskim i institucionalnim posledicama integracije po Francusku. Širak, koji je u prošlosti bio protivnik krupnih projekata evropske integracije, napraviće ideološki zaokret. Tokom izborne kampanje je uslovio podršku EMU time da neće dozvoliti da ostvarivanje kriterijuma iz Mاستrihta dovede do socijalnih lomova, ali će nakon samo šest meseci premijer Alen Žipe (Alain Juppé), takođe sa desnice, najaviti velike reforme penzionog sistema.²² Pitanja uticaja evropske integracije na francuski suverenitet i identitet ponovo će se vratiti na političku scenu u vreme oštre debate o ustavu za Evropu pred referendum 2005. godine. Debata će vratiti u žižu i pitanja o „Evropi sili“ i „evropskoj Evropi“, prvenstveno o tome gde su njene granice. Veliko proširenje je već unelo dodatnu nesaglasnost u strateška pitanja budućnosti EU i učinilo je manje „političkom“, što takođe odražava francusku preferenciju za produblјivanjem umesto proširenjem, a

---

¹⁸ Vivien A. Schmidt, „Trapped by their ideas: French élites’ discourses of European integration and globalization“, op. cit., p. 1000; Dezmon Dinan, *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 219–241.

¹⁹ Emiliano Grossman, „Introduction: France and the EU: from opportunity to constraint“, *Journal of European Public Policy*, Vol. 14, No. 7, 2007, p. 983.

²⁰ Vivien A. Schmidt, „Trapped by their ideas: French élites’ discourses of European integration and globalization“, op. cit., p. 1001; Benjamin Leruth, Nicholas Startin, „Between Euro-Federalism, Euro-Pragmatism and Euro-Populism: The Gaullist movement divided over Europe“, op. cit., p. 160.

²¹ Pierre Joxe, „Beyond national sovereignty? The French Republic and *mondialisation*“, *Contemporary French and Francophone Studies*, Vol. 12, No. 2, April 2008, p. 166.

²² Vivien A. Schmidt, „Trapped by their ideas: French élites’ discourses of European integration and globalization“, op. cit., p. 1001.

pitanje pregovora o pristupanju Turske je dodatno zakomplikovalo debatu.²³ Uzroke odbacivanja nacrtu ustava za Evropu na referendumu treba tražiti i u protivrečnosti francuskog odnosa prema evropskoj integraciji: promene do kojih je u međuvremenu došlo nisu zauzimale visoko mesto u unutrašnjim političkom diskursu, između ostalog i zato što u velikim francuskim partijama postoji ozbiljna nesaglasnost o pitanjima integracije i vođstvo teži da izbegava pitanja koja mogu da prodube unutarpartijske sukobe.²⁴ Tako je francuski odnos tokom pedeset godina ostao u uopštenim okvirima De Golove vizije francuskog vođstva koje jača francuski identitet i nema veliki uticaj na suverenitet, uz Miteranovo uveravanje da integracija donosi ekonomsku korist Francuskoj štiteći je od globalizacije, dok su građani u tom periodu već uočili da Francuska više nema vođstvo u proširenoj EU, da je uticaj na suverenitet stvaran, da je visok nivo nezaposlenosti, a država blagostanja u krizi.²⁵ Francuska je na raspolaganju imala sve manje sredstava kojima bi kontrolisala okruženje, aktivno je učestvovala u procesu ubrzanja evropske integracije nakon Hladnog rata i već je referendum o Ugovoru iz Mاستrihta izneo na svetlost dana sve dotadašnje kompromise koji su doveli do prenosa ovlašćenja, naročito u monetarnoj sferi, a bez dovoljno ubedljive strateške vizije.²⁶

U pobedničkom govoru nakon izbora održanih 2007. godine, predsednik Nikola Sarkozy (Nicolas Sarkozy) objavio je da se Francuska „vraća u Evropu“, najavljujući time nameru da povrati francusku reputaciju, koja je po njemu bila narušena neuspehom Širaka da obezbedi ratifikaciju ustava za Evropu.²⁷ Sarkozy je već do kraja 2007. godine završio pregovore o Ugovoru iz Lisabona, koji će Francuska ratifikovati već u februaru naredne godine. Sarkozijeva inicijativa Unije za Mediteran od 2008. godine predstavljala je francuski pokušaj obnove vođstva u Sredozemlju nasuprot

---

²³ Upravo je iz tih razloga 2005. pred referendum o ustavu za Evropu unet amandman u ustav Francuske kojim je uvedena obaveza održavanja referenduma o svakom narednom proširenju nakon učlanjenja Hrvatske, a nakon ustavnih promena od 2008. predviđena je i mogućnost da takva odluka, umesto referendumom, bude odobrena na sednici oba doma francuskog parlamenta većinom od tri petine.

²⁴ Helen Drake, "Everywhere and Nowhere: Europe and the World in the French 2012 Election", op. cit., p. 128.

²⁵ Vivien A. Schmidt, "Trapped by their ideas: French élites' discourses of European integration and globalization", op. cit., pp. 1006–1007; Emiliano Grossman, "Introduction: France and the EU: from opportunity to constraint", op. cit., p. 984.

²⁶ Helen Drake, "The European Fifth Republic", *Contemporary French and Francophone Studies*, op. cit., pp. 194–198.

²⁷ Emiliano Grossman, "Introduction: France and the EU: From opportunity to constraint", op. cit., p. 989.

nemačkoj dominaciji na istoku, ali je na kraju završila kao razvodnjena dimenzija postojećeg Barselona procesa²⁸ u okviru južnog susedstva.²⁹ Jedna od najznačajnijih Sarkozijevih spoljnopolitičkih odluka bio je povratak Francuske u integrisanu komandu NATO-a 2009. godine, uprkos protivljenju i levice i desnice, ali je on to obrazložio kao potez koji je u interesu Francuske i ne šteti njenom suverenitetu.³⁰ Jedan element Sarkozijevog aktivizma se odnosio na jačanje uloge Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike EU na međunarodnoj sceni, ali će upravo francusko unilateralno delovanje povodom intervencije u Libiji zadati ozbiljan udarac ovim ambicijama.³¹ Sarkozijev period je obeležila i kriza evrozone, tokom koje je bila neophodna tesna saradnja sa Nemačkom u pokušajima da se nađu rešenja o ekonomskom upravljanju u uslovima različitih stavova dveju strana. Francuska će se prikloniti nemačkom uticaju i već u martu 2012. godine potpisati Ugovor o stabilnosti radi dodatnog jačanja nadnacionalnog upravljanja ekonomskim politikama zemalja potpisnica.³² Pojedini autori smatraju da je Sarkozy predstavnik nove generacije degolista i prvi francuski predsednik koji je jasno priznao da Francuska više nije sama dovoljno uticajna da se zaštiti od negativnih posledica ekonomske i kulturne globalizacije, te da se ova zaštita može obezbediti samo na nivou EU; stoga Sarkozija treba smatrati evropragmatistom koji je ekonomsko upravljanje na nivou EU pokušao da iskoristi kao mehanizam za upravljanje međunarodnim ograničenjima.³³

---

²⁸ Aktivna politika prema Mediteranu je još jedna stabilna preferencija Francuske. Francuska je postigla dogovor sa Nemačkom da će podržati proširenje na istok, u zamenu za nemačku podršku onome što će postati Evro-meditersko partnerstvo, odnosno tzv. Barselona proces za razvoj nove politike prema Mediteranu. Proces je započet 1995. godine u Barseloni održavanjem konferencije koja je okupila zemlje EU, Alžir, Egipat, Tunis, Maroko, Izrael, Jordan, Liban, Siriju, Tursku, Palestinsku nacionalnu upravu, Kipar i Maltu, a bile su zastupljene i zemlje Centralne i Istočne Evrope. Na konferenciji je dogovoreno stvaranje jedinstvenog prostora mira i stabilnosti, postepeno uspostavljanje zone slobodne trgovine, kao i saradnja u oblasti kulture, uz programe finansijske podrške od strane EU. Maja Kovačević, „Evropska unija između politike proširenja i tendencija produbljivanja evropske integracije”, u: Slobodan Samardžić (ur.), *Srbija u procesu pridruživanja Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 28.

²⁹ Helen Drake, “France and the European Union”, in: Alistair Cole, Sophie Meunier, Vincent Tiberj (eds), *Developments in French Politics*, Palgrave Macmillan, London, 2013, p. 221.

³⁰ Bernard E. Brown, “NATO and De Gaulle’s Ghost”, op. cit., p. 290.

³¹ Maja Kovačević, “European Union’s Common Security and Defence Policy Operations in the Mediterranean: Missions Impossible”, *Serbian Political Thought*, Year X, Vol. 18, No. 2, 2018, pp. 89–103.

³² Poznat i kao *Fiscal Compact*. Videti u: “Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union”, 2012, https://www.consilium.europa.eu/media/20399/st00tscg26_en12.pdf

³³ Benjamin Leruth, Nicholas Startin, “Between Euro-Federalism, Euro-Pragmatism and Euro-Populism: The Gaullist movement divided over Europe”, op. cit., p. 162.

Manevarski prostor za francuske predsednike u procesu evropske integracije se sve više sužavao, EMU je ograničavala javni dug i budžetski deficit, Nemačka je dominirala evrozonom, a politizacija integracije značila je da će svaki dalji korak biti oštro debatovan u javnosti.³⁴

Naredni predsednik Fransoa Oland (François Hollande) obavezao se u predizbornoj kampanji da će izdejstvovati nove pregovore o Ugovoru o stabilnosti jer bi Ugovor na koji je pristao Sarkozy podriao francuski budžetski suverenitet i institucionalizovao politiku štednje. Ipak, Francuska će ovaj Ugovor ratifikovati samo tri meseca nakon Olandovog stupanja na funkciju 2012. godine, doduše prethodno izdejstvovavši deklaratorno usvajanje „Pakta za rast i zaposlenost” na Evropskom savetu.³⁵ Ipak, ovim neće biti razrešene nesuglasice između Olanda koji se zalagao za uspostavljanje novog bankarskog režima kojim bi na Evropsku centralnu banku (ECB) bila preneti regulatorna ovlašćenja za banke evrozone i koji bi ECB-u omogućio da pruži podršku ugroženim bankama, i kancelarke Merkel (Angela Merkel) koja je lobirala za nemački predlog o uspostavljanju funkcije komesara („budžetskog cara”), koji bi bio ovlašćen da interveniše i pre usvajanja nacionalnih budžeta – što je za Olanda bilo neprihvatljivo.³⁶ Oland je bio pod oštrim kritikama i sa leveice da se izbori za politiku na nivou EU više usmerenu na ekonomski rast, a ne toliko na budžetsku disciplinu, ali Nemačka nije popuštala i Francuska je sprovodila politiku smanjenja deficita.³⁷ Kontroverzno pitanje odnosa Francuske prema NATO-u nije nestalo sa političke scene, ali će Francuska ipak ostati u njegovoj integrisanoj komandi.³⁸

Kontradiktornosti francuskih preferencija o evropskoj integraciji

Narativ o evropskoj integraciji kao sredstvu očuvanja francuske moći je tokom poslednje tri decenije gubio na snazi. Na geopolitičkom planu ugroziće ga nemogućnost postizanja strateškog odgovora na rat u Iraku 2003. godine, kao i izolacija Francuske u njenim intervencijama u Africi, veliko proširenje koje je za

³⁴ David Hanley, “From ‘la petite Europe vaticane’ to the Club Med: The French Socialist Party and the challenges of European integration”, op. cit., p. 144.

³⁵ *Compact for Growth and Jobs*. Videti: “28/29 June 2012 Conclusions”, EUCO 76/12, European Council, Brussels, 29 June 2012, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-76-2012-INIT/en/pdf>; Maja Kovačević, *Gospodari evropske integracije*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2016, str. 249.

³⁶ Helen Drake, “France and the European Union”, op. cit., p. 230.

³⁷ David Hanley, “From ‘la petite Europe vaticane’ to the Club Med: The French Socialist Party and the challenges of European integration”, op. cit., pp. 147–148.

³⁸ Bernard E. Brown, “NATO and De Gaulle’s Ghost”, op. cit., p. 294.

francusku političku elitu predstavljalo odustajanje od produbljivanja integracije, što je sve uz paralelnu postepenu dominaciju Nemačke u EMU polako dovelo do toga da se „Evropa sila” pretvori u „Evropu sankcija”, koja nameće bolne unutrašnje reforme.³⁹ Francuska je odustala od tradicionalnog zahteva za jednakošću i pristala da Nemačka ima veću težinu u glasanju u Savetu EU, pristala je na proširenje ovlašćenja Evropskog parlamenta i u osetljivim oblastima kao što je Zajednička poljoprivredna politika, proširenje odlučivanja kvalifikovanom većinom, ukidanje sistema stubova itd., čineći niz institucionalnih kompromisa koji su doveli do toga da se udaljuje od svojih preferencija.⁴⁰

Kako bi se to tumačilo iz ugla međuvladinog pristupa koji bi podrazumevao da su ovi ustupci učinjeni u zamenu za dobit koja bi uvećala moć Francuske? Mi ove kompromise tumačimo nastojanjem Francuske da očuva proces evropske integracije i u njoj usidrenu Nemačku, u međunarodnim okolnostima koje nisu dozvoljavale radikalnu redefiniciju u kojoj bi francuska moć bila snažnije projektovana. Ujedinjenje Nemačke je otvorilo „nemačko pitanje” i narušilo „ravnotežu neravnoteža” u Zapadnoj Evropi.⁴¹ Proširenja jedna za drugim su narušila središnju poziciju Francuske u procesu integracija i težište prebacila na Nemačku. Pored toga, unela su i heterogene interese u Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, negativno utičući i na francusku težnju za vođstvom u ovoj oblasti. Francuska je imala dve mogućnosti da reaguje na neravnotežu moći: ili da kontroliše Nemačku kroz dublju integraciju jačajući francusko-nemačke i EU međuzavisnosti i uvodeći nove elemente nadnacionalnog upravljanja, ili da je kontroliše drugim oblicima uravnotežavanja uz jaču francusku nezavisnost i unilateralno širenje svog manevarskog prostora.⁴² Međutim, unilateralne opcije su nametale oprez: Francuska je mogla da bira između manje loših opcija, što je nužno dovodilo do kontradiktornih rešenja, jer da je sledila put sopstvene nezavisnosti to bi dalo mogućnost Nemačkoj da učini isto.⁴³

Već smo spomenuli da se Francuska nalazila u manevarskom prostoru suženom prethodno donetim odlukama i usvojenim institucionalnim rešenjima. Kako to da

---

³⁹ Olivier Rozenberg, “La France à la recherche d’un récit européen”, op. cit., pp. 3–4.

⁴⁰ Nicolas Jabko, “Comment la France définit ses intérêts dans l’Union Européenne”, *Revue française de science politique*, vol. 55, n° 2, avril 2005, p. 222.

⁴¹ Stanley Hoffmann, “French Dilemmas and Strategies in the New Europe”, *Center for European Studies Harvard University Working Paper Series*, No. 38, 1992, https://scholar.harvard.edu/files/stanleyhoffmann/files/ces_38.pdf, p. 14.

⁴² Ulrich Krotz and Joachim Schild, *Shaping Europe: France, Germany and Embedded Bilateralism from the Elysée Treaty to Twenty-First Century Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2013.

⁴³ Stanley Hoffmann, “French Dilemmas and Strategies in the New Europe”, op. cit., p. 9.

jedna zemlja sužava svoje buduće izbore? Taj fenomen procesa integracije dobro objašnjava istorijski institucionalizam koji, prihvatajući osnovne postavke međuvladinog pristupa, ukazuje da postoje ograničenja za zemlje članice i da se javljaju procepi u njihovoj kontroli nad razvojem institucija i politika EU, kao i da su ovi faktori značajniji nego što to međuvladin pristup priznaje, a uočljiviji su kada se evropska integracija posmatra kao vremenski proces.⁴⁴ Tako

(...) akteri mogu biti u snažnoj početnoj poziciji, nastojeći da maksimiziraju svoje interese, a ipak da sprovedu institucionalne i političke reforme koje suštinski menjaju njihovu sopstvenu poziciju (ili poziciju njihovih naslednika), na načine koji nisu bili predviđeni i/ili željeni.⁴⁵

Jedan deo kontradiktornosti francuskog narativa o EU vezan je za institucionalnu autonomiju francuskih predsednika u vođenju politike na nivou EU koja je dugo bila doživljavana kao spoljna politika.⁴⁶ Upravo ta protivrečnost da je evropska integracija smatrana pitanjem spoljne politike je podvrgavala definisanje francuskih interesa snažnijem pritisku međunarodnih okolnosti.⁴⁷ Ako je u prošlosti ova činjenica dovodila do odstupanja Francuske od svojih preferencija, krupne promene na međunarodnom planu joj sada daju priliku da povrati vođstvo. Uprkos svim ustupcima, Francuska je uvek čuvala manevarski prostor za svoje nezavisno delovanje, što joj danas daje prednost da predlaže reforme na raskršću evropske integracije u 21. veku.

Predsednik Makron i koncept evropskog suverenizma u novim međunarodnim okolnostima

Nakon više godina uzastopnih kriza, narušavanja ravnoteže između Francuske i Nemačke, nemačke dominacije evrozonom uz umanjivanje njenih integracionih ambicija, EU se suočila sa nizom izazova – od terorizma, preko migrantske krize, do Bregzita – a sve u uslovima krize evroatlantskog partnerstva, uspona Kine i pretnje da dođe do potpune marginalizacije EU na međunarodnoj sceni. U takvim

---

⁴⁴ Paul Pierson, "The Path to European Integration: A Historical Institutional Analysis", *Comparative Political Studies*, Vol. 29, No. 2, April 1996, pp. 123–163.

⁴⁵ Ibid., p. 126.

⁴⁶ Olivier Rozenberg, "La France à la recherche d'un récit européen", op. cit., p. 7; Nicolas Jabko, "Comment la France définit ses intérêts dans l'Union Européenne", op. cit., pp. 225–226.

⁴⁷ Nicolas Jabko, "Comment la France définit ses intérêts dans l'Union Européenne", op. cit., p. 238.

okolnostima predsednik Makron dolazi na vlast 2017. godine i nudi ambiciozan koncept evropskog suverenizma.⁴⁸ Taj neuobičajeno detaljno razrađen koncept tumačimo u svetlu međuvladine teorije kao pritisak na Nemačku koja lakše može da odbija pojedinačne inicijative, a kada je suočena sa čitavim skupom veća je verovatnoća da će pristati na više kompromisa nego što bi to činila sa izolovanim inicijativama. Francuska istovremeno vrši i dodatni pritisak: odbijajući da pristane na *status quo* u Uniji koja ne može da postigne saglasnost o ključnim pitanjima Francuska otvoreno zagovara Evropu koncentričnih krugova, a visok intenzitet njenih preferencija se potvrđuje kroz „pretnju” alternativnim koalicijama – kako kroz sprovođenje Evropske inicijative za intervenciju (*European Intervention Initiative* – EI2), tako i kroz predloge za nove odnose sa Rusijom. Mnoge od ovih inicijativa se naslanjaju na dugotrajne francuske preferencije u procesu integracije.

Evropski suverenizam

Kada je reč o evropskom suverenizmu, Makron ukazuje da, ako se ne stvore uslovi da se realno utiče na svoju sudbinu, nacionalni suverenitet će ostati samo ljuštura u kojoj će građani birati predstavnike koji ništa ne mogu da učine.⁴⁹ Makron je detaljno viđenje evropskog suverenizma izneo u govoru na Sorboni u septembru 2017. godine.⁵⁰ Prvi element je sposobnost garantovanja bezbednosti u svim njenim dimenzijama: zajednička snaga za intervenciju, zajednički budžet za odbranu, ubrzanje razvoja Evropskog fonda za odbranu, zajednička doktrina za delovanje, stvaranje zajedničkih snaga za civilnu zaštitu, sposobnost za delotvorniju borbu protiv terorizma uključujući i tešnju saradnju u obaveštajnoj oblasti, između ostalog i osnivanjem Evropske obaveštajne akademije. Strateško viđenje potrebe za razvojem evropskog odbrambenog identiteta je stabilna preferencija Francuske, što je našlo odraz još u Miteranovim inicijativama za oživljavanje „uspavane” Zapadnoevropske unije, osnivanje francusko-nemačke brigade, evropskog korpusa, i kasnijim dugogodišnjim naporima da se stvore vojne formacije EU i odredi njihov

---

⁴⁸ Mešanje pojmova „Evropa” i „EU” uobičajeno je u zapadnoevropskom diskursu, ali rekli bismo ne i sasvim slučajno kada je reč o Francuskoj.

⁴⁹ Emmanuel Macron, “Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs”, le 27 août 2019, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs-1>, 30/03/2020.

⁵⁰ “Initiative pour l’Europe – Discours d’Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique”, le 26 Septembre 2017, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique>, 30/03/2020.

položaj u odnosu na NATO.⁵¹ Francuski plan za razvoj stalne strukturne saradnje, ili odbrane u dve brzine u EU, bio je zamišljen kao mogućnost da se zemljama sa najrazvijenijim vojnim tehnologijama i snažnijim ambicijama omogući tešnja saradnja u vojnoj oblasti, ali će pri pokretanju ove saradnje 2017. godine preovladati nemački „inkluzivni” pristup, što će učiniti da se uključi čak 25 zemalja članica.⁵² Francuska je na to odgovorila pokretanjem Evropske inicijative za intervenciju izvan formata EU, prelazeći tako na pristup koji nije više nadnacionalan već evropski orijentisan – fleksibilan je, izbegava spore procese i minijaturne doprinose zemalja koje bi nevoljno učestvovala, a cilj je da se postigne operativna spremnost bez političkih i institucionalnih prepreka.⁵³ Evropska inicijativa za intervenciju je zvanično pokrenuta u junu 2018. godine, kada su u Parizu ministri odbrane Belgije, Danske, Nemačke, Estonije, Francuske, Holandije, Portugalije, Španije i Velike Britanije potpisali pismo o namerama.⁵⁴ Činjenica da, na primer, Poljska kao tradicionalni saveznik SAD i protivnik osamostaljivanja odbrane EU nije ni pozvana da se priključi inicijativi, predstavlja tipičan primer isključivanja iz alternativnih saveza vlade koja se suprotstavlja. Evropska inicijativa za intervenciju pokazuje da se jedan od najvećih i operativno najspremnijih evropskih aktera okreće od sporih višedecenijskih projekata EU ka pragmatičnim partnerstvima i, po modelu liberalnog međuvladinog pristupa, predočava ostalima da je spreman na alternativnu koaliciju. I to koaliciju koja uključuje i Veliku Britaniju, zemlju koja ima globalne ambicije, nuklearno naoružanje i kapacitet da vodi operacije visokog intenziteta, a sa kojom ima i ugovor o operativnoj i saradnji u vojnoj industriji.⁵⁵

Evropski suverenizam treba da odgovori na izazove migracija stvaranjem zajedničkog prostora za azil i osnivanjem Evropske kancelarije za azil, kao i postepenim uspostavljanjem evropske pogranične policije, koja bi obezbedila čvrstu

---

⁵¹ Videti šire: Dejana Vukčević, *Bezbednost i Evropska unija*, Institut za političke studije, Beograd, 2008.

⁵² Član 46 Ugovora iz Lisabona: “Consolidated version of the Treaty on European Union”, OJ C 326, 26 October 2012, p. 13–390; „Council Decision (CFSP) 2017/2315 of 11 December 2017 establishing permanent structured cooperation (PESCO) and determining the list of participating Member States”, OJ L 331, 14 December 2017, pp. 57–77.

⁵³ Claudia Major, Christian Mölling, “While the EU is celebrating PESCO, Paris is preparing for closer defense cooperation outside the union”, *Carnegie Europe*, 7 December 2017, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/74944>, 10/05/2020.

⁵⁴ “L’Initiative européenne d’intervention”, Ministère des Armées, Direction générale des relations internationales (DGRIS), 2020, <https://www.defense.gouv.fr/fre/dgris/action-internationale/l-iei/l-initiative-europeenne-d-intervention>, 10/05/2020.

⁵⁵ “Treaty between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the French Republic for Defence and Security Co-operation”, 2 November 2010, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238153/8174.pdf.

zaštitu granica i povratak onih koji nemaju pravo na boravak. Suverenizam treba da počiva na modelu održivog razvoja: da podrži ekološku tranziciju u oblasti transporta, stanovanja, industrije, poljoprivrede, određujući značajnu cenu za emitovanje CO₂ unutar granica Unije, ali i carinu na spoljnim granicama koja bi obezbedila da evropski proizvođači koji vode računa o zaštiti životne sredine ne budu defavorizovani u odnosu na strane; da obezbedi prehrambenu suverenost, reformišući Zajedničku poljoprivrednu politiku i uspostavljajući zajedničke snage za kontrolu koji će garantovati prehrambenu bezbednost. Još jedan pravac razvoja evropskog suverenizma je podrška inovaciji i razvoj regulative koja će biti prilagođena digitalnom svetu. Evropa mora da vodi ovaj proces, a ne da bude objekat ove transformacije; mora da osnuje agenciju za inovacione promene i obezbedi zajedničko finansiranje novih polja istraživanja (kao što je npr. veštačka inteligencija). Najzad, treba da bude ekonomska i monetarna sila, u kojoj bi evrozona bila jezgro ekonomske moći EU u svetu, treba da ima na raspolaganju instrumente koji će stvoriti zonu rasta i stabilnosti, a pre svega da ima budžet kojim će se vršiti zajednička finansiranja i obezbediti stabilnost u slučajevima ekonomskih šokova. Konvergenciju u čitavoj EU treba obezbediti utvrđivanjem kriterijuma radi postepenog približavanja socijalnih i fiskalnih modela zemalja članica, a poštovanje ovih kriterijuma bi bio uslov za pristup evropskim fondovima solidarnosti. Na fiskalnom planu treba uspostaviti okvir za korporativne takse, a na socijalnom garantovati minimalnu zaradu koja bi bila prilagođena ekonomskoj realnosti svake zemlje i ograničila konkurenciju koja je sada oličena u različitim nivoima socijalnih kotizacija.⁵⁶ Jedinstveno tržište treba da bude više zaštitničko, a trgovinska politika EU treba da bude reformisana u tri pravca: transparentnost pregovaranja i primene trgovinskih sporazuma, socijalni i ekološki zahtevi i reciprocitet, uz uspostavljanje funkcije evropskog trgovinskog tužioca koji treba da kontroliše primenu pravila od strane konkurenata i odmah kazni sve nelojalne prakse.

Evropa koncentri nih krugova

Makron vidi EU kao sistem koncentričnih krugova, što skicira vrlo uopšteno: onima koji žele tešnju saradnju u EU to mora biti omogućeno bez odlaganja, a saradnja bi bila otvorena svima pod jednim uslovom da imaju isti nivo ambicija, bez unapred definisanog formata.⁵⁷ I ovo je stabilna preferencija Francuske. U periodu pre usvajanja Jedinstvenog evropskog akta, suočen sa protivljenjem pre

---

⁵⁶ "Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique", op. cit.

⁵⁷ Ibid.

svoga Velike Britanije da se ide u produblјivanje integracije, predsednik Mitteran je otvoreno govorio o potrebi razvoja Evrope „varijabilne geometrije“, a mogućnošću napredovanja u „dve brzine“ direktno je pretio Margaret Tačer (Margaret Thatcher), nevolјnoj da pristane na pregovore.⁵⁸ Širak se u govoru 2000. godine u Berlinu zalagao za stvaranje predvodničke grupe zemalјa članica – i izvan okvira Osnivačkih ugovora ako je potrebno – i uspeo da izdejstvuje da Konvencija o budućnosti Evrope predloži klauzulu o strukturnoj saradnji u oblasti odbrane.⁵⁹ Predsednik Sarkozy je 2011. godine izjavio da je put u dve brzine u kojem će zemlje evrozona produbiti integraciju jedini moguć, što će u martu 2017. ponoviti i Oland.⁶⁰ Bez obzira na to što su samo delimično ostvareni, ovi predlozi su potvrda da Evropa koncentričnih krugova nije novina za francusku politiku. Makronova verzija bi podrazumevala „srce reaktora“ sa daleko integrisanim tržištem rada, socijalnom konvergencijom, pa čak i zajedničkim osiguranjem od nezaposlenosti i išla bi „do kraja logike evrozona“. Drugi koncentrični krug bi predstavljao snažno jedinstveno tržište, nešto između sadašnje EU i evrozona, garantovao bi punu slobodu kretanja i predstavljao osnovu za saradnju u vojnoj, trgovinskoj, digitalnoj sferi. Treći krug bi imao oblik koji bi bio između sadašnje EU i Saveta Evrope i mogao bi da obuhvata Rusiju i Tursku – bilo kroz njihovo članstvo u tom krugu diferencirane integracije, bilo kroz sporazume o tesnom pridruživaju.⁶¹ Makron je visok intenzitet svojih preferencija potvrdio i time što je na zasedanju Evropskog saveta 2019. godine stavio veto na otvaranje pristupnih pregovora sa Albanijom i Severnom Makedonijom, primoravši tako ostale zemlje da pristanu na reformu metodologije kojom se diferencirana integracija uvodi u proces pristupanja.

---

⁵⁸ Andrew Moravcsik, *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, Routledge, London, 1998, p. 351.

⁵⁹ Nicolas Jabko, „La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé“, *Critique internationale*, No. 29, octobre-décembre 2005, pp. 146–147.

⁶⁰ Emmanuel Jarry, „Sarkozy eyes two-speed future for Europe“, *Reuters*, 8 November 2011, <https://uk.reuters.com/article/us-france-eurozone/sarkozy-eyes-two-speed-future-for-europe-idUSTRE7A75PN20111108>, 14/05/2020; „Hollande pour une Europe à plusieurs vitesses“, *Le Figaro*, 6 mars 2017, <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2017/03/06/97001-20170306FILWWW00013-hollande-se-prononce-pour-une-europe-a-plusieurs-vitesses.php>, 14/05/2020.

⁶¹ Jean-Baptiste Chastand, „A Lisbonne, Emmanuel Macron expose sa vision d’une Europe à trois vitesses“, *Le Monde*, le 27 juillet 2018, https://www.lemonde.fr/europe/article/2018/07/27/l-europe-a-trois-vitesses-d-emmanuel-macron_5336835_3214.html, 14/05/2020.

Francuska kao sila protivteže i potreba novih odnosa sa Rusijom

Makron je otvoreno upozorio da će Evropa nestati sa zalaskom zapadnog trenutka i da će svet počivati na dva pola – SAD i Kini, a da će, ukoliko ne osmisli dobru strategiju koja bi joj očuvala težinu u novom svetu, Francuska imati samo izbor između dve dominacije u kojima bi bila manjinski saveznik.⁶² Zato je neophodno učiniti sve kako bi Francuska očuvala težinu i pokušala da izgradi novi poredak u kojem bi mogla da bude sila ravnoteže (*puissance d'équilibre*) koja se temelji na ekonomskoj snazi, naporima da postane prva evropska armija, diplomatskoj moći, položaju u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija i u središtu brojnih koalicija.

Makron predlaže nove odnose sa Rusijom. Iako su i Francuska i Rusija u Evropi, odnos prema Rusiji od kraja Hladnog rata je odnos nepoverenja, koji se održava nespornostima i zarobljava obe strane u sterilnoj tenziji i nizu zamrznutih konflikata. Premda ne spori da ima osnova za nepoverenje, Makron upozorava da Evropa tokom devedesetih godina minulog veka i prve decenije ovog veka nije imala sopstvenu strategiju i dozvolila je da bude viđena kao trojanski konj Zapada koji ima za cilj da uništi Rusiju – što je dovelo do njenog nepoverenja ka EU. Makron u tom kontekstu poziva da se duboko promisli odnos sa Rusijom i izbegne strateška greška „guranja” Rusije iz Evrope, koja bi je odvela bilo u izolaciju – što bi vodilo daljoj destabilizaciji – bilo u savez sa Kinom, što ne bi bilo u interesu Francuske. On predlaže izgradnju nove arhitekture poverenja i bezbednosti u Evropi, jer kontinent nikada neće biti stabilan i bezbedan ukoliko se ne pacifikuju i ne razjasne odnosi sa Rusijom. Novi odnosi između EU i Rusije su mogući u strukturi koncentričnih krugova, a stvaranje ove osovine je neophodno ako se želi evropska strategija.

Predlozi o drugačijoj političkoj i bezbednosnoj arhitekturi u Evropi nisu novi za Francusku. Još je De Gol 1966. godine izjavio da zajednica šestorice može i treba da bude osnova na kojoj će „postepeno biti izgrađeni prvo ravnoteža, potom saradnja a onda možda jednog dana unija čitave Evrope, što bi našem kontinentu omogućilo da mirnim putem reši sopstvene probleme”.⁶³ Pad Berlinskog zida bio je trenutak kada je Mitteran u govoru od 31. decembra 1989. godine izneo danas zaboravljenu ideju o Evropi koja se vraća svojoj kući, istoriji i geografiji kroz uspostavljanje evropske

---

⁶² Pregled stavova predsednika Makrona iznet u celom odeljku je, osim ako nije naznačeno drugačije, zasnovan na njegovom izlaganju na konferenciji francuskih ambasadora iz avgusta 2019. godine: Emmanuel Macron, “Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs”, op. cit.

⁶³ “Conférence de presse de Charles de Gaulle”, 21 février 1966, https://www.cvce.eu/obj/conference_de_presse_de_charles_de_gaulle_21_fevrier_1966-fr-4a832c6c-0871-4b7d-bc4e-3345facd4b80.html, 18/05/2020.

konfederacije koja bi uključila sve zemlje kontinenta.⁶⁴ Ideja o konfederaciji koja bi isključila SAD, ali otvorila vrata (tadašnjem) Sovjetskom Savezu (i sprečila bilateralno približavanje Nemačke i SSSR-a), odbačena je odmah po formalnom predlaganju 1991. godine.⁶⁵ Makron vraća ova pitanja na političku agendu, ističući da bi redefinisanje odnosa bilo i u interesu Rusije, jer ona uprkos velikoj vojnoj moći ima BDP jedne Španije, suočena je sa padom nataliteta, ima sve stariju populaciju, rastuće političke tenzije i nije u njenom interesu da postane manjinski saveznik Kine. Zbog svega toga biće neizbežno da se u jednom trenutku ponudi strateška opcija Rusiji, a u francuskom je interesu da se za to na vreme pripremi.⁶⁶

Ima li Francuska sagovornika u EU?

Nesposobnost EU da odgovori na izazove je svakako prvenstveno posledica podela među zemljama članicama i nemogućnosti da deluju kolektivno. Uz to, nesposobnost Unije je posledica toga što je čitav projekat evropske integracije zasnovan na ekonomskoj saradnji, a ne sa ciljem postajanja sile: „sve za zajedničko tržište, a ništa za ostalo što ostaje u rukama SAD kao zaštitnika”.⁶⁷ Današnja kriza EU u nalaženju odgovora na geopolitičke izazove je očigledna – od pitanja kolektivne bezbednosti, zaštite svojih ekonomskih interesa do upravljanja migracijama – EU ne uspeva da definiše kolektivne preferencije, niti da brani svoje strateške interese.⁶⁸ Francuska vrši pritisak da se pronađu strateški odgovori i, iako Makronovi ambiciozni planovi uglavnom nailaze na otpor, u odgovoru na spoljne ekonomske pritiske polako dolazi do približavanja stavova sa Nemačkom u pojedinim pitanjima.

Produblјivanje integracije i diferencijacija

Pojedini Makronovi predlozi su izuzetno ambiciozni, kao npr. konvergencija 19 zemalja evrozone usvajanjem zajedničkih standarda u finansijskim, fiskalnim i

---

⁶⁴ Roland Dumas, “Un projet mort-né: la Confédération européenne”, *Politique étrangère*, n°3, 2001, pp. 687–703.

⁶⁵ Charles Cogan, “Mitterrand, France, and NATO: The European transition”, *Journal of Transatlantic Studies*, Vol. 9, No. 3, September 2011, p. 263.

⁶⁶ Emmanuel Macron, “Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs”, op. cit.

⁶⁷ Zaki Laïdi, “Is Europe Ready for Power Politics?”, *European University Institute RSCAS*, no. 2019/42, p. 1.

⁶⁸ Thierry Chopin, “Emmanuel Macron, France and Europe – ‘France is back in Europe’: On which terms?”, *Fondation Robert Schuman European Issues*, n°473, 15 May 2018, p. 6.

socijalnim pitanjima, kako bi se stvorio budžetski kapacitet da se odgovori na makro-ekonomske šokove u evrozoni.⁶⁹ Prema Makronu, ako evrozona želi da ima ambicije a ne samo da preživljava, mora da izgradi snažne mehanizme i političke strukture uspostavljanjem funkcije evropskog ministra finansija, koji bi bio odgovoran pred parlamentom evrozone. Francuska već decenijama ima konzistentne preferencije kada je reč o koordinaciji makroekonomskih politika na nivou EEZ/EU. Takođe, Francuska se uvek zalagala za podelu tereta i obostrano prilagođavanje, kako zemalja članica koje beleže deficite, tako i onih koje beleže suficite, nastojeći istovremeno da spreči rastuću asimetriju moći unutar EU u korist Nemačke, na čije makroekonomske odluke nije mogla da utiče, a čije je negativne posledice trpela.⁷⁰ Tako je pitanje ekonomskog upravljanja godinama predmet spora u EU – dok u Francuskoj ono podrazumeva politizaciju i intervencionizam, za Nemačku je to težnja da se na nezavisan način primenjuju pravila.⁷¹ Nemačka odbija ideju o evrobudžetu jer ne želi da bude neto davalac, brani se stavom da je ekonomija EU skup nacionalnih ekonomija koje moraju da budu dobro vođene i odbija da prihvati da nemački trgovinski suficit negativno utiče na druge zemlje članice EU, ali „bomba” za koheziju evrozone uveliko otkucava.⁷²

Predsedniku Makronu su potrebni savezi sa drugim zemljama članicama da projektuje svoje preferencije na nivo EU. On je sa priličnim uspehom radio na pridobijanju tzv. zemalja Med-7 (Kipra, Grčke, Italije, Malte, Portugalije i Španije), pa tako na primer Deklaracija sa sastanka u Rimu od januara 2018. godine u velikoj meri odslikava francusku viziju EU.⁷³ Ipak, ova koalicija ima ograničen prostor za podršku jer je Grčka i dalje ograničena strogim merama štednje i zavisna od nemačkih odluka, dok su izbori iz 2018. godine u Italiji potvrdili uticaj antievropskih partija.⁷⁴ Pored toga,

---

⁶⁹ “Initiative pour l’Europe – Discours d’Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique”, op. cit.

⁷⁰ David Howarth, Joachim Schild, “France and European macroeconomic policy coordination: From the Treaty of Rome to the euro area sovereign debt crisis”, *Modern & Contemporary France*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 172–184.

⁷¹ Thierry Chopin, “Emmanuel Macron, France and Europe – ‘France is back in Europe’: On which terms?”, op. cit., p. 5.

⁷² Jan Priewe, “A time bomb for the Euro? Understanding Germany’s current account surplus”, *IMK Study*, No. 59, 2018, Hans-Böckler-Stiftung, Institut für Makroökonomie und Konjunkturforschung (IMK), Düsseldorf, pp. 1–97.

⁷³ “Summit of the Southern European Union Countries Declaration: Bringing the EU forward in 2018”, Rome, 10 January 2018, www.governo.it/sites/governo.it/files/documenti/documenti/Notizie-allegati/governo/DeclarationIVEUSouthSummit.pdf, 19/05/2020.

⁷⁴ Verónica Martins, “Quo vadis Macron? – European reforms at risk”, Centre for Geopolitics & Security in Realism Studies, 14 May 2018, <http://cgsrcs.org/files/files/file-1547332309.pdf>, p. 8.

stvorene su i protivničke koalicije. Višegradska grupa je bila protiv reforme Zajedničke evropske politike azila i teško je očekivati da će podržati Makronove planove u toj oblasti, da ne govorimo o podozrivosti prema Makronovim stavovima o „moždanjoj smrti“ NATO-a.⁷⁵ Zemlje Centralne i Istočne Evrope su podozrivie i prema promeni odnosa sa Rusijom, kao i prema konceptu koncentričnih krugova koji vide kao jezgo zapadnih zemalja, dok bi njima preostao status članica „druge klase”.⁷⁶

Evropski parlament se naravno suprotstavlja ideji o stvaranju posebnog parlamenta evrozone, i bilo bi mu prihvatljivije da to bude jedan od formata Evropskog parlamenta, kao što je Evrogrupa deo Evropskog saveta. Otpor velikim promenama dolazi i sa severa i severozapada EU, dok se oko inicijativa manjeg obima može doći do saglasnosti, kao što pokazuje uspostavljanje Evropskog odbrambenog fonda.⁷⁷ Danska, Estonija, Finska, Irska, Letonija, Litvanija, Holandija i Švedska su se izjasnile da reforma evrozone treba da bude usmerena na dovršavanje bankarske unije, unapređenje ispunjavanja budžetskih pravila i založile se za transformisanje Evropskog stabilizacionog mehanizma u Evropski monetarni fond, koji bi i dalje čvrsto ostao u rukama zemalja članica, dok ambiciozniji planovi treba da budu ostavljeni za kasnije.⁷⁸ Ipak, kriza izazvana pandemijom Kovid-19 je primorala zemlje članice na veći stepen finansijske solidarnosti. Evropski savet je u julu 2020. godine usvojio odluku o planu oporavka kojim je omogućeno da se Komisija zaduži u ime EU na finansijskim tržištima u iznosu od 750 milijardi evra (sa otplatom do 2058.), što zajedno sa budžetskim okvirom EU za period 2021–2027. čini paket od 1824 milijarde evra.⁷⁹

---

⁷⁵ “Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead”, *The Economist*, 7 November 2019, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>, 19/05/2020.

⁷⁶ Rym Momtaz, “Macron’s East Approach to EU Power”, *Politico*, 20 August 2019, <https://www.politico.eu/article/french-president-emmanuel-macron-eastern-central-hungary-poland-approach-to-eu-european-union-power/>, 20/05/2020.

⁷⁷ “A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe’s defence capacities”, Press release, European Commission, 7 June 2017, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1508, 20/05/2020.

⁷⁸ Tuomas Forsell, „Northern EU states urge caution in euro reforms”, *Reuters*, 6 March 2018, <https://www.reuters.com/article/us-eurozone-reform-north/northern-eu-states-urge-caution-in-euro-reforms-idUSKCN1GI0CV>, 21/05/2020.

⁷⁹ European Council, “Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions”, Brussels, 21 July 2020, <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>.

Obrana ekonomskih interesa

Danas kada se EU (a posebno Nemačka) našla pod udarom dojučerašnjeg zaštitnika i pod snažnim prodorom Kine, ona nije sposobna da se kao sila suprotstavi drugima (za šta se Francuska zalaže), teško nalazeći rešenja čak i za trgovinske udare, u jedinoj oblasti u kojoj predstavlja globalnu silu. Navedimo samo par primera. Prva pretnja je da će SAD uvesti carine od 25% na uvoz automobila iz EU ukoliko ona ne pokrene mehanizam za rešavanje sporova iranskog nuklearnog sporazuma. Iako EU pokušava da sprovodi sopstvenu politiku prema Iranu, suočava se sa činjenicom da su im SAD gotovo u potpunosti onemogućile trgovinu sa tom zemljom, do te mere da praktično ne mogu da izvoze ni humanitarnu robu.⁸⁰ Drugo upozorenje Nemačkoj su sankcije SAD za preduzeća koja bi učestvovala u dovršavanju gasovoda „Severni tok 2”, što je dovelo do odlaganja završetka projekta, a sve je više naznaka da i Kina koristi pretnje o uvođenju carina na uvoz automobila ako ne bude prihvaćeno učešće kompanije *Huawei* u izgradnji 5G mreže u Nemačkoj. Očigledno je da i SAD i Kina pomno prate kako Nemačka i ostatak EU reaguju na pretnje, što može da vodi trajnoj politici pritiska radi uticaja na spoljnu politiku EU i izvlačenje ekonomskih ustupaka, što primorava EU da se suprotstavi i primeni kredibilne mere odvracanja.⁸¹

Predlozi predsednika Makrona idu u pravcu kontrole stranih investicija, borbe protiv industrijskog dampinga i zaštite tržišta javnih nabavki kako bi se odbranili strateški interesi EU, uz primenu reciprociteta.⁸² Ni ova pitanja nisu nova za EU koja je, mada ranije privrženja multilateralnom pristupu, nakon zastoja u okviru Svetske trgovinske organizacije od 2006. godine usvojila ofanzivni pristup kroz bilateralne trgovinske pregovore u kojima insistira da treće zemlje poštuju standarde u određenim oblastima.⁸³ Pretnja dolazi od uspona Kine, čemu Francuska želi da se suprotstavi delovanjem u tri pravca: 1) ekonomskoj i trgovinskoj agendi koja treba da se zasniva na reciprocitetu i zaštiti interesa; 2) klimatskoj i evroazijskoj agendi koja treba da obezbedi strateški odgovor na projekte poput kineskog novog Puta

---

⁸⁰ Jonathan Hackenbroich, “The risk of inaction: Economic threats against Europe”, *ECFR Commentary*, 22 January 2020, https://www.ecfr.eu/article/commentary_the_risk_of_inaction_economic_threats_against_europe, 22/05/2020.

⁸¹ Ibid.

⁸² Npr. tržište javnih nabavki u EU je 2017. vredelo dva trilion evra, a Evropska komisija među zemljama koje primenjuju protekcionističke mere koje pogađaju kompanije iz EU navodi Kinu, Rusiju i SAD (“Public procurement”, European Commission, 2019, <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/public-procurement/>, 22/05/2020).

⁸³ Olivier De Laroussilhe, “New challenges for the European Union’s trade policy”, *Fondation Robert Schuman European Issues*, n°502, 12 February 2019, p. 2.

svile umesto politike štednje EU koja je zemlje juga primorala na privatizaciju delova svoje infrastrukture i omogućila da pređu u kinesko vlasništvo; i 3) jačanjem indo-pacifičkog uticaja Francuske.⁸⁴

Prodor Kine na tržište EU je učinio da Nemačka polako počne da prihvata francuske inicijative. Kada je 2012. godine tadašnji komesar za unutrašnje tržište Mišel Barnije (Michel Barnier) predložio da se zabrani pristup jedinstvenom tržištu za sve kompanije iz zemalja u kojima se ne prihvata princip reciprociteta u oblasti javnih nabavki, Nemačka je to odbila braneći svoje poslovne interese u Kini, kao što će 2016. odbiti i drugi, ublaženi predlog, i do danas nema saglasnosti o ovom pitanju.⁸⁵ Ipak, kada 2017. godine kineska *Midea* kupi jednog od lidera nemačke industrijske robotike *Kuka*-u, Nemačka će početi da menja stav prema kineskoj strategiji preuzimanja evropskih preduzeća od strane netransparentno finansiranih kineskih kompanija. Uspostavljen je mehanizam za kontrolu investicija u strateške sektore, prema kojem članice EU imaju krajnju reč u ovom pitanju.⁸⁶ Čak su i nadležna ministarstva potpisala francusko-nemački manifest za industrijsku politiku za 21. vek, koji u velikoj meri odražava francuske prioritete u oblasti ekonomskog suverenizma.⁸⁷

Umesto zaključka: francusko-nemačka osovina i „nemačko pitanje” danas

Zaki Laidi (Zaki Laïdi) ovo naziva degolovskim trenutkom, za razliku od degolističkog.⁸⁸ Dok je degolizam proces integracije video kao tržište, međuvladinu

---

⁸⁴ Emmanuel Macron, “Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs”, op. cit.

⁸⁵ Jorge Valero, “EU’s procurement reform faces uphill struggle”, *Euractiv*, 3 April 2019, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eus-procurement-reform-faces-uphill-struggle/>, 22/05/2020.

⁸⁶ “Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union”, *Official Journal of the European Union*, L 79 I, 21 March 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0452&from=EN>, pp. 1–14.

⁸⁷ A Franco-German Manifesto for a European industrial policy fit for the 21st Century”, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Ministère de l’économie et des finances, 19 February 2019, <https://www.gouvernement.fr/en/a-franco-german-manifesto-for-a-european-industrial-policy-fit-for-the-21st-century>, 23/05/2020.

⁸⁸ Zaki Laïdi, “Is Europe Ready for Power Politics?”, op. cit., pp. 2–3.

saradnju, suprotstavljao se nadnacionalizmu i odbijao politizaciju Evropske komisije, danas, paradoksalno, Makron predstavlja degolovsku politiku Francuske u 21. veku kroz evropski suverenizam: predlaže stvaranje Evropske agencije za azil, širenje nadležnosti EU i dalju komunitarizaciju njenih politika, politizaciju Evropske komisije i veću političku kontrolu nad upravljanjem evrozonom.⁸⁹ Uprkos ovom prividnom paradoksu, naša analiza stavova francuskih predsednika potvrđuje tezu da Francuska ima stabilne preferencije kada je reč o evropskim integracijama: trajno zalaganje za evropski suverenizam na ekonomskom, industrijskom, vojnom, spoljopolitičkom planu, i uvećanje francuske moći kroz takvu politiku. Čitava istorija evropskih integracija za Francusku predstavlja strateški odgovor na međunarodne i nacionalne okolnosti. To se potvrđuje i u ovom trenutku. Mi smatramo da Francuska, budući da je svesna da je, pre svega u monetarnoj i trgovinskoj oblasti, suviše integrisana u EU, nastoji da privoli Nemačku da sledi francusku politiku kako bi obe, u ravnoteži, projektovale moć na čitavu EU i, kao dve najjače zemlje, pokušale da se sačuvaju od potpune marginalizacije u svetskoj politici.

Pitanje je, međutim, da li Francuska ima sagovornika u Nemačkoj za svoje planove. Nemačka je evropsku integraciju i transatlantsko savezništvo uvek smatrala dvema stranama istog procesa i u Trampovom zaokretu prema evropskim saveznicima⁹⁰ ona je strateška žrtva koja je doživela najveći geopolitički šok nakon ujedinjenja jer nikada nije ozbiljno promišljala svoju budućnost izvan američkog „kišobrana“, uljuljukujući se da je nakon Hladnog rata bezbedna, „okružena prijateljima“, sa rastućom ekonomskom međuzavisnošću koja joj je išla na ruku, za razliku od Francuske koja, sasvim u skladu sa degolovskom tradicijom, nikada nije imala iluzija o savezništvima i nedoumica u pogledu neophodnosti strateške autonomije.⁹¹ Robert Kejgan (Robert Kagan) upozorava da bi kraj severnoatlantskog partnerstva i slabost i podele EU mogli da se pretvore u noćnu moru u kojoj bi se ponovo postavilo „nemačko pitanje“.⁹² Drugi ukazuju da nemačka poludominacija od krize evra 2010. godine već predstavlja problem za EU, jer Nemačka niti ima

---

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Jedna od novijih potvrda ovog zaokreta je i Trampova iznenadna objava da će povući 12000 američkih vojnika iz Nemačke. Browne, Ryan, Cohen, Zachary, “US to withdraw nearly 12,000 troops from Germany in move that will cost billions and take years”, *CNN*, 29 July 2020, <https://edition.cnn.com/2020/07/29/politics/us-withdraw-troops-germany/index.html>, 08/08/2020.

⁹¹ Zaki Laïdi, “Is Europe Ready for Power Politics?”, op. cit., p. 4.

⁹² Robert Kagan, “The New German Question: What Happens When Europe Comes Apart?”, *Foreign Affairs*, May/June 2019, <https://www.foreignaffairs.com/articles/germany/2019-04-02/new-german-question>.

resurse da probleme rešava onako kako bi to hegemon radio, niti se oseća dovoljno slabom da bi činila ustupke drugim zemljama EU, a naročito Francuskoj, što je sve dovelo do disfunkcionalnosti EU.⁹³ Pitanje je da li će u budućnosti povećana zavisnost Nemačke od Francuske u bezbednosnim pitanjima dovesti do većih nemačkih ekonomskih ustupaka. Razumljivo je da Francuska stavlja bezbednosna pitanja na vrh agende jer je to oblast u kojoj ima prednost kao vojna i diplomatska sila – nakon Bregzita Francuska je jedina članica EU koja ima nuklearno naoružanje i stalna je članica Saveta bezbednosti UN. Potencirajući vojno liderstvo, Francuska jača i poziciju u odnosu na Nemačku.

Nova strateška situacija ide u prilog približavanju (ma koliko sporom) francuskih i nemačkih gledišta o svetskom poretku i politički autonomnijoj EU sazdanom oko francusko-nemačke osovine u okruženju u kojem ni SAD ni Rusija ne smatraju EU značajnim akterom, dok je Kini potrebno samo jedinstveno tržište. Mada skroman korak u odnosu na francuske ambicije, odluka Nemačke da se opredeli za proizvodnju novog tipa borbenog aviona sa Francuskom, a ne za kupovinu američkog F35, ima određenu političku težinu.⁹⁴ Nemačka postaje svesna da mora da uzme sudbinu u svoje ruke, ali će to podrazumevati spor i oprezan politički proces kojim Nemačka treba da redefiniše svoju ulogu u odnosu na sadašnju okrenutost sebi i zaštitu usko definisanih nemačkih interesa.⁹⁵ U ovom trenutku, „nemačko pitanje” se pojavljuje kao problem odsustva nemačke vizije. Uspeh Makronove ambiciozne inicijative odlučujuće zavisi od nemačkog odgovora koji je bio odložen zbog složenih pregovora o koalicionoj vladi nakon izbora 2017. godine, kao i približavanja kraja mandata kancelarke Merkel koja je u više navrata potvrdila da će Nemačka dati podršku francuskim inicijativama u oblastima bezbednosne saradnje, digitalne ekonomije i usklađivanja poreskih osnova, ali najteže pitanje ostaje reforma evrozone i svaki predlog institucionalizovanja finansijskih transfera između zemalja članica nailazi na nemački otpor.⁹⁶ Ipak, smatramo da odluka Evropskog saveta iz jula 2020. godine o planu oporavka koji sadrži 312,5 milijardi evra bespovratne pomoći zemljama članicama EU teško pogođenim pandemijom

---

⁹³ Hans Kundnani, “Red Herring & Black Swan: Is the German Question Back?”, *Berlin Policy Journal*, 29 August 2019, <https://berlinpolicyjournal.com/red-herring-black-swan-is-the-german-question-back/>, 24/05/2020.

⁹⁴ John Irish, Noemie Olive, “France, Germany sign contract to develop fighter jet prototype”, *Reuters*, 20 February 2020, <https://de.reuters.com/article/eu-defense-fighterjet/france-germany-sign-contract-to-develop-fighter-jet-prototype-idUKL8N2AK4GR>, 25/05/2020.

⁹⁵ Zaki Laïdi, “Is Europe Ready for Power Politics?”, op. cit., p. 6.

⁹⁶ Ulrich Krotz, Joachim Schild, “France: Germany’s Indispensable Ally in European Policy-Making”, *European Policy Series*, No. 01/18, 2018, German Institut für Europäische Politik, p. 16.

Kovid-19 (što će otplaćivati sve zemlje članice, odnosno upravo ono čemu se Nemačka suprotstavljala) pokazuje da dolazi do promena.⁹⁷

Smatramo da bi još neki faktori mogli da doprinesu učvršćivanju francusko-nemačke osovine. Iako je Francuska nakon krize evrozone oslabljeni partner, Nemačkoj suočenoj sa rastućim izazovima, od terorizma do Trampa, su saveznici potrebniji nego ikada. Nemačka moć je uglavnom zasnovana na strukturnoj ekonomskoj snazi, ali ona ostaje jednodimenzionalna sila koja nema ni vojnu moć ni stratešku svrhu.⁹⁸ Njen uticaj je duboko ukorenjen u samoj EU, a u tom okviru Nemačka može da deluje samo u koliderstvu, u čemu je Francuska nezaobilazan partner zbog svoje ekonomske snage i uticaja u spoljnoj i bezbednosnoj politici, diplomatske moći, političke volje za vođstvom i istorije posebnih odnosa između dveju zemalja. Nemačka nema održivu alternativu u eventualnom savezništvu sa nekom drugom zemljom članicom EU.⁹⁹ Upravo ovo, gledano kroz prizmu međuvladinog liberalnog pristupa koji smo primenili u ovom radu, slabi Nemački položaj u pregovorima sa Francuskom. Nemačka oklevanjem i okrenutošću sebi stvara vakuum u EU, a sa druge strane otvaranje klasičnog „nemačkog pitanja“ najavljuje strah od njene dominacije i stvaranje koalicija protivteže.¹⁰⁰ Činjenica da Nemačka nema strateški odgovor ne može da se sakriva iza uljuljkanosti njenim stabilnim javnim finansijama i trgovinskim suficitom, kao što ne može da održava ni iluziju o svetu u kojem od kraja Hladnog rata više nema strateških pretnji i vladaju politički neutralna ekonomska pravila.

Jačajući francusko-nemačku osovinu i nastavljajući tradiciju Jelisejskog ugovora, Makron je inicirao Ugovor iz Ahena, potpisan 2019. godine.¹⁰¹ Premda uglavnom predstavlja deklaratorni nastavak partnerstva, nije ostao bez reakcija: jačanje saradnje („ojačana saradnja u manjim formatima“), odredba o redovnom usklađivanju stavova pred važne sastanke u EU („dominacija Pariza i Berlina nakon Bregzita“), stvaranje francusko-nemačke ekonomske oblasti sa zajedničkim pravilima (iako je Angela Merkel upozorila da je reč o projektu koji će zahtevati dve

---

⁹⁷ European Council, “Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions”, op. cit.

⁹⁸ Stephen F. Szabo, “Germany: Hegemon or Free Rider?”, *German Politics and Society*, Issue 131, Vol. 37, No. 2, Summer 2019, p. 111.

⁹⁹ Ulrich Krotz, Joachim Schild, “France: Germany’s Indispensable Ally in European Policy-Making”, op. cit., pp. 16–17.

¹⁰⁰ Stephen F. Szabo, “Germany: Hegemon or Free Rider?”, op. cit., p. 111.

¹⁰¹ “Treaty between the Federal Republic of Germany and the French Republic on Franco-German Cooperation and Integration”, 2019, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/france-and-germany/franco-german-treaty-of-aachen/>.

decenije).¹⁰² Makron je predložio potpunu integraciju francuskog i nemačkog tržišta primenom jednakih pravila na preduzeća, poslovno i stečajno pravo¹⁰³, što bi stvorilo čvrsto jezgro dve najmoćnije zemlje zapadne Evrope. Ipak, uprkos projektima saradnje dve strane i dalje ne mogu da se slože u bitnim pitanjima kao što su upravljanje evrozonom, odgovor na Trampove ekonomske pretnje (Francuska je za uzvratanje, Nemačka za popuštanje), proširenje. Nemačka, na primer, zamera da je Makronov plan obnove odnosa sa Rusijom iznet a da Berlin nije bio ni obavešten.¹⁰⁴ Razmimoilaženja postoje i oko pitanja odbrambene politike EU: Nemačka tradicionalno zagovara institucionalne aranžmane u kojima će učestovati sve zemlje članice EU, dok Francuska očigledno nema nameru da nastavlja u tom smeru, Nemačka je za upotrebu snaga u okviru NATO, EU ili u okviru mandata UN, ali je svesna da Francuska ima i druge opcije. Najzad, nema saglasnosti ni oko toga šta bi trebala da bude evropska strateška autonomija – za Francusku je to potpuna odbrambena sposobnost, dok se Nemačka ne usuđuje da izaziva SAD.¹⁰⁵

U ovolikom nesaglasju, teško je očekivati velike promene evropske integracije i verovatno je da će EU na međunarodne pritiske odgovarati dugim periodom pokušaja smanjivanja štete, a ne velikim projektima, ali će Nemačka u nekom trenutku morati da se suoči sa izazovima.¹⁰⁶ Mi Makronov projekat evropskog suverenizma tumačimo ne samo kao nastavak stabilne francuske preferencije u procesu evropskih integracija, već i kao Francusku ponudu Nemačkoj da stvore tesni savez dve zemlje za 21. vek koji bi obema omogućio da snažnije projektuju moć na međunarodnoj sceni, a istovremeno bi predstavljao zaklon Nemačkoj u novom „nemačkom pitanju”. U kakvoj formi evropske integracije bi ovaj savez funkcionisao, ostaje da se vidi – najverovatnije okružen jedinstvenim tržištem, u sistemu koncentričnih krugova, u kojem bi predstavljao stvarno jezgro.

---

¹⁰² Hans von der Burchard, „Macron and Merkel’s treaty tests European nerves”, *Politico*, 22 January 2019, <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-and-angela-merkel-franco-german-aachen-treaty-tests-european-nerves/> 26/05/2020.

¹⁰³ “Initiative pour l’Europe – Discours d’Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique”, op. cit.

¹⁰⁴ Charles Grant, “Can France and Germany steer Europe to success?”, *Centre for European Reform* 2019, p. 9.

¹⁰⁵ *Ibid.*, str. 10.

¹⁰⁶ Stephen F. Szabo, “Germany: Hegemon or Free Rider?”, op. cit., p. 111.

Bibliografija

Nau ne monografije i lanci:

- Boulanger, Philippe, “Le souverainisme ou la longue marche des hérauts de la nation”, *Raison présente*, n°154–155, 2005, pp. 125–141.
- Brown, Bernard E., “NATO and De Gaulle’s Ghost”, *American Foreign Policy Interests*, Vol. 35, Issue 5, 2013, pp. 288–297.
- Chopin, Thierry, “Emmanuel Macron, France and Europe – ‘France is back in Europe’: On which terms?”, *Fondation Robert Schuman European Issues* n°473, 15 May 2018, pp. 1–9.
- Cogan, Charles, “Mitterrand, France, and NATO: the European transition”, *Journal of Transatlantic Studies* Vol. 9, No. 3, September 2011, pp. 257–267.
- De Laroussilhe, Olivier, “New challenges for the European Union’s trade policy”, *Fondation Robert Schuman European Issues* n°502, 12 February 2019, pp. 1–10.
- Dinan, Dezmon, *Menjanje Evrope – istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- Drake, Helen, “The European Fifth Republic”, *Contemporary French and Francophone Studies*, Vol. 12, No. 2, April 2008, pp. 193–201.
- Drake, Helen, “Everywhere and Nowhere: Europe and the World in the French 2012 Election”, *Parliamentary Affairs*, Vol. 66, Issue 1, 2013, pp. 124–141.
- Drake, Helen, “France and the European Union”, in: Alistair Cole, Sophie Meunier, Vincent Tiberj (eds), *Developments in French Politics*, Palgrave Macmillan, London, 2013, pp. 218–232.
- Dumas, Roland, “Un projet mort-né: la Confédération européenne”, *Politique étrangère*, n°3, 2001, pp. 687–703.
- Frigot, François, Bonadonna, Ester, “L’Europe et la souveraineté: réalités, limites et perspectives”, *Fondation Robert Schuman Question d’Europe* n°410, 7 novembre 2016, pp. 1–7.
- Grossman, Emiliano, “Introduction: France and the EU: From opportunity to constraint”, *Journal of European Public Policy*, Vol. 14, No. 7, 2007, pp. 983–991.
- Hanley, David, “From ‘la petite Europe vaticane’ to the Club Med: The French Socialist Party and the challenges of European integration”, *Modern & Contemporary France*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 135–151.
- Howarth, David, Schild, Joachim, “France and European macroeconomic policy coordination: From the Treaty of Rome to the euro area sovereign debt crisis”, *Modern & Contemporary France*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 171–190.

- Jabko, Nicolas, "Comment la France définit ses intérêts dans l'Union Européenne", *Revue française de science politique*, vol. 55, n° 2, avril 2005, pp. 221–242.
- Jabko, Nicolas, "La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé", *Critique internationale*, No. 29, octobre-décembre 2005, pp. 135–151.
- Joxe, Pierre, "Beyond national sovereignty? The French Republic and mondialisation", *Contemporary French and Francophone Studies*, Vol. 12, No. 2, April 2008, pp. 161–171.
- Kovačević, Maja, „Evropska unija između politike proširenja i tendencija produbljivanja evropske integracije”, u: Slobodan Samardžić (ur.) *Srbija u procesu pridruživanja Evropskoj uniji*, Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 15–43.
- Kovačević, Maja, "European Union's Common Security and Defence Policy Operations in the Mediterranean: Missions Impossible", *Serbian Political Thought*, Year X, Vol. 18, No. 2/2018, pp. 89-103.
- Kovačević, Maja, „Međunarodni problemi i izučavanje procesa evropske integracije od osnivanja zajednica do Jedinstvenog evropskog akta”, *Međunarodni problemi*, Vol. LXX, br. 2/2018, str. 147–180.
- Kovačević, Maja, *Gospodari evropske integracije*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2016.
- Krotz, Ulrich, Schild, Joachim, *Shaping Europe: France, Germany and Embedded Bilateralism from the Elysée Treaty to Twenty-First Century Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- Krotz, Ulrich, Schild, Joachim, "France: Germany's Indispensable Ally in European Policy-Making", German Institut für Europäische Politik, *European Policy Series*, No. 01/18, 2018, pp. 1–19.
- Laïdi, Zaki, "Is Europe Ready for Power Politics?", *European University Institute RSCAS 2019/42*, pp. 1–20.
- Leruth, Benjamin, Startin, Nicholas, "Between Euro-Federalism, Euro-Pragmatism and Euro-Populism: The Gaullist movement divided over Europe", *Modern & Contemporary France*, Vol. 25, No. 2, 2017, pp. 153–169.
- Moravcsik, Andrew, "Preferences, Power and Institutions in 21st-century Europe", *Journal of Common Market Studies*, Vol 56, No. 7, 2018, pp. 1648–1674.
- Moravcsik, Andrew, *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, Routledge, London, 1998.
- Moravcsik, Andrew, "Liberal Intergovernmentalism and Integration: A Rejoinder", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 33, No. 4, 1995, pp. 611–628.

- Moravcsik, Andrew, "Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 31, No. 4, 1993, pp. 473–524.
- Pierson, Paul, "The Path to European Integration: A Historical Institutional Approach", *Comparative Political Studies*, Vol. 29, No. 2, April 1996, pp. 123–163.
- Priewe, Jan, "A time bomb for the Euro? Understanding Germany's current account surplus", *IMK Study*, No. 59, Hans-Böckler-Stiftung, Institut für Makroökonomie und Konjunkturforschung (IMK), Düsseldorf, 2018, pp. 1–97.
- Reichart, Alexandre, "French Monetary Policy (1981–1985): A Constrained Policy, between Volcker Shock, the EMS and Macroeconomic Imbalances", *The Journal of European Economic History*, Vol. 44, No. 1, 2015, pp. 11–46.
- Rozenberg, Olivier, "La France à la recherche d'un récit européen", *Fondation Robert Schuman Question d'Europe* n°345, 23 février 2015, pp. 1–8.
- Rozenberg, Olivier, "Monnet for Nothing? France's Mixed Europeanisation", *Les Cahiers européens de Sciences Po*, n° 04/2011, pp. 1–32.
- Schmidt, Vivien A., "Trapped by their ideas: French élites' discourses of European integration and globalization", *Journal of European Public Policy*, Vol. 14, No. 7, 2007, pp. 992–1009.
- Szabo, Stephen F., "Germany: Hegemon or Free Rider?", *German Politics and Society*, Issue 131, Vol. 37, No. 2, Summer 2019, pp. 109–115.
- Teasdale, Anthony, "The Fouchet Plan: De Gaulle's Intergovernmental Design for Europe", *LSE 'Europe in Question' Discussion Paper Series* No. 117/2016, pp. 1–60.
- Vukčević, Dejana, *Bezbednost i Evropska unija*, Institut za političke studije, Beograd, 2008.
- Vukčević, Dejana, "Doprinos liberalne teorije medjuvladinih odnosa u izučavanju procesa evropske integracije", *Politička revija*, vol. 27, br. 1, 2011, str. 327–343.

Dokumenti

- "A European Defence Fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capacities", Press release, European Commission, 7 June 2017, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1508, 20/05/2020.
- "A Franco-German Manifesto for a European industrial policy fit for the 21st Century", Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Ministère de l'économie et des finances, 19 February 2019, <https://www.gouvernement.fr/>

en/a-franco-german-manifesto-for-a-european-industrial-policy-fit-for-the-21st-century, 23/05/2020.

Conférence de presse de Charles de Gaulle, 21 février 1966, https://www.cvce.eu/obj/conference_de_presse_de_charles_de_gaulle_21_fevrier_1966-fr-4a832c6c-0871-4b7d-bc4e-3345facd4b80.html.

“Consolidated version of the Treaty on European Union”, *OJ C 326*, 26 October 2012.

“Council Decision (CFSP) 2017/2315 of 11 December 2017 establishing permanent structured cooperation (PESCO) and determining the list of participating Member States”, *OJ L 331*, 14 December 2017.

“Emmanuel Macron – Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs”, 27 août 2019, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs-1>.

European Council, 28/29 JUNE 2012 Conclusions, Brussels, 29 June 2012 EUCO 76/12. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-76-2012-INIT/en/pdf>.

“Initiative pour l’Europe – Discours d’Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique”, 26 Septembre 2017, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique>.

“L’Initiative européenne d’intervention”, Ministère des Armées, Direction générale des relations internationales (DGRIS), <https://www.defense.gouv.fr/fre/dgris/action-internationale/l-iei/l-initiative-europeenne-d-intervention>, 17/04/2020.

“Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union”, *OJ L 79I*, 21 March 2019.

“Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020) – Conclusions”, European Council, Brussels, 21 July 2020, <https://www.consilium.europa.eu/media/45109/210720-euco-final-conclusions-en.pdf>.

“Summit of the Southern European Union Countries Declaration: Bringing the EU forward in 2018”, Rome, 10 January 2018, <http://www.governo.it/sites/governo.it/files/documenti/documenti/Notizie-allegati/governo/DeclarationIVEUSouthSummit.pdf>.

“Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union”, 2012, https://www.consilium.europa.eu/media/20399/st00tscg26_en12.pdf.

“Treaty between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the French Republic for Defence and Security Co-operation”, 2 November 2010, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238153/8174.pdf.

“Treaty between the Federal Republic of Germany and the French Republic on Franco-German Cooperation and Integration”, 2019, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/france-and-germany/franco-german-treaty-of-aachen/>

Internet izvori

Browne, Ryan, Cohen, Zachary, “US to withdraw nearly 12,000 troops from Germany in move that will cost billions and take years”, *CNN*, 29 July 2020, <https://edition.cnn.com/2020/07/29/politics/us-withdraw-troops-germany/index.html>.

Chastand, Jean-Baptiste, “A Lisbonne, Emmanuel Macron expose sa vision d’une Europe à trois vitesses”, *Le Monde*, 27 juillet 2018, https://www.lemonde.fr/europe/article/2018/07/27/l-europe-a-trois-vitesses-d-emmanuel-macron_5336835_3214.html.

“Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead”, *The Economist*, 7 November 2019, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>.

Forsell, Tuomas, „Northern EU states urge caution in euro reforms”, *Reuters*, March 6, 2018. <https://www.reuters.com/article/us-eurozone-reform-north/northern-eu-states-urge-caution-in-euro-reforms-idUSKCN1GI0CV>“Hollande pour une Europe à plusieurs vitesses”, *Le Figaro*, 6 mars 2017. <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2017/03/06/97001-20170306FILWWW00013-hollande-se-prononce-pour-une-europe-a-plusieurs-vitesses.php>.

Hackenbroich, Jonathan, „The risk of inaction: Economic threats against Europe”, *ECFR Commentary*, 22 January 2020, https://www.ecfr.eu/article/commentary_the_risk_of_inaction_economic_threats_against_europe.

Hoffmann, Stanley, “French Dilemmas and Strategies in the New Europe”, *Center for European Studies Harvard University Working Paper Series*, No. 38, 1992, https://scholar.harvard.edu/files/stanleyhoffmann/files/ces_38.pdf.

Irish, John, Olive, Noemie, “France, Germany sign contract to develop fighter jet prototype”, *Reuters*, 20 February 2020, <https://de.reuters.com/article/eu-defense-fighterjet/france-germany-sign-contract-to-develop-fighter-jet-prototype-idUKL8N2AK4GR>.

- Jarry, Emmanuel, "Sarkozy eyes two-speed future for Europe", *Reuters*, 8 November 2011, <https://uk.reuters.com/article/us-france-eurozone/sarkozy-eyes-two-speed-future-for-europe-idUSTRE7A75PN20111108>.
- Kagan, Robert, „The New German Question: What Happens When Europe Comes Apart?“, *Foreign Affairs*, May/June 2019, <https://www.foreignaffairs.com/articles/germany/2019-04-02/new-german-question>.
- Kundnani, Hans, "Red Herring & Black Swan: Is the German Question Back?", *Berlin Policy Journal*, 29 August 2019, <https://berlinpolicyjournal.com/red-herring-black-swan-is-the-german-question-back/>.
- Major, Claudia, Mölling, Christian, "While the EU is celebrating PESCO, Paris is preparing for closer defense cooperation outside the union", *Carnegie Europe*, 7 December 2017, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/74944>.
- Martins, Verónica, "Quo vadis Macron? – European reforms at risk", Centre for Geopolitics & Security in Realism Studies, 14 May 2018, <http://cgsrs.org/files/files/file-1547332309.pdf>.
- Momtaz, Rym, "Macron's East Approach to EU Power", *Politico*, 20 August 2019, <https://www.politico.eu/article/french-president-emmanuel-macron-eastern-central-hungary-poland-approach-to-eu-european-union-power/>, 20/05/2020.
- "Public procurement", 2019, European Commission, <https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/public-procurement/>.
- Valero, Jorge, "EU's procurement reform faces uphill struggle", *Euractiv*, 3 April 2019, <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eus-procurement-reform-faces-uphill-struggle/>.
- Von der Burchard, Hans, "Macron and Merkel's treaty tests European nerves", *Politico*, 22 January 2019, <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-and-angela-merkel-franco-german-aachen-treaty-tests-european-nerves/>.

Maja KOVAČEVIĆ, Dejana M. VUKASOVIĆ

**FRANCE AND THE CONCEPT OF EUROPEAN SOVEREIGNISM
AT THE INTEGRATION CROSSROAD**

Abstract: The article examines the politics of French presidents towards European integration, with the focus on President Macron's proposals concerning European sovereignty. The authors apply the Liberal Intergovernmentalism, which models the EU reforms as a three-stage process in which states first define preferences, then engage in interstate bargaining, and finally design common institutions. The main thesis of this article is that France has relatively stable preferences – augmenting its power through European integration, which is also translated into Macron's politics, despite seemingly paradoxical proposals on further delegation of competences to the EU. France is refusing the status quo in the Union divided on key issues, and strongly advocates a Europe of concentric circles. The high intensity of French preferences for the EU reforms is demonstrated through the alternative coalition's projects, such as the European Intervention Initiative or redefinition of its relations with Russia. Contrary to common interpretations of France as the weaker partner in the Franco-German axis after the Bing Bang enlargement and Eurozone crisis, the authors' thesis is that France is regaining a stronger role at the integration crossroad. In the context of the uncertain future of the transatlantic partnership, China's rise and the threat of further EU marginalization in contemporary international relations, France is determined to have the "balancing power" status on the global stage. Based on its military and diplomatic power, as well as large geographic influence, France is offering a strong alliance to Germany, which has no serious alternative. The authors conclude that this alliance would provide an opportunity for both countries to further project their power, and create a new context for inevitable re-opening of the "German question".

Keywords: European Union, France, European sovereignty, liberal intergovernmentalism, Franco-German axis.